

H > Články > Kánon 2.0: Zabíjení zombie s Rebeccou Solnit

KÁNON 2.0: ZABÍJENÍ ZOMBIE S REBECCOU SOLNIT

Menšinová literatura u nás existuje, česká i v překladu, různé identity nejsou literárním kořením, ale cestou k empatii a pokoře, a literární kánon by si zasloužil provětrat. O to se ale v tomto celoročním seriálu pokoušet nebudu, provokativním názvem chci jen přitáhnout pozornost k osobnostem literatury, které nejsou bílými heterosexuálními cis muži. V prvním příspěvku vysvětlím, proč to považuji za nezbytné.

Česká literatura diverzitou zrovna neoplývá. Na loňském Světě knihy v diskusi o světovosti místní literární produkce zaznělo, že není divu — vždyť my tu vlastně žádné menšiny nemáme a řada problémů, které řeší literatura světová a které jsou s menšinovými identitami spojené, tu vůbec není relevantní. K hnutí Black Lives Matter, k transfobním výrokům celebrit nebo k #MeToo se tu ovšem chtějí a mohou vyjadřovat všichni od politiků přes uznávané osobnosti kulturního světa až po bezejmenné diskutující na internetu — a pokud nechceme rozporovat fakt, že krásná literatura a každodenní politická a společenská realita mají cosi společného, pak jsou světové společenské problémy relevantní i zde. Ze světa se nelze jen tak vyčlenit a popírat diverzitu vlastního okolí se také dá jen dočasně.

seriál Kánon 2.0

Dnes už legendární článek Jiřího Peňáse *Pavoučí ženy a ubohá tlustá moucha* letos oslaví desáté výročí. Autor se v kanonickém textu české literárněkritické misogynie pokusil popsat ženskou literaturu jako něco podřadného, řízeného pohnutkami, které se s těmi mužskými nedají srovnat — spisovatelé chtějí něčeho dosáhnout, mimo jiné chtějí být sexy, spisovatelky se jen plácají ve svých pocitech a ani u toho nejsou sexy. V dekadě, která od stvoření této stupidní kombinace esencialismu, frustrovaného libida a neúnavného popírání vlastních argumentů uplynula, se určitě mnoho změnilo k lepšímu. Zároveň byla ale bohatá i na projevy dokazující pravý opak. O genderové nevyváženosti v literatuře jsme se tak mohli nedávno dočíst, že snaha ji řešit je něco jako cenzura 50. let, o diverzitě zase že jde o exotické koření, které nedokáže vyjádřit obecnou lidskou zkušenost — to dovedou jen ti, jejichž identita nijak nevybočuje z většiny.

H70 | Časopis Host 7 dní online

Články
Časopis
Hostcast
O nás
Obchod

Název seriálu, jehož úvod čtete, je nadsázkou — debat o nové podobě

kánonu probíhá řada, například v A2 #18 z roku 2018 dokonce padaly první návrhy na nedávná díla, která by se kanonickými měla stát. V českém prostředí se ovšem snaha vydobýt jiné než bílé, hetero a mužské literatuře širší uznání často setkává s arogancí a necitlivostí, a to jak v lidové reflexi, tak ve vysokých kruzích literární kritiky. Považuji proto za nutné využít veškerý možný prostor k zviditelnění tvůrců a tvůrkyň, jejichž životy a dílo jsou neustále shazované z poličky *obecné lidské zkušenosti*.

Aroganci a ignoranci projevují jednak ti, kdo si myslí, že diverzity může v literatuře být příliš — aniž by se byt jen na chvíli zamysleli nad nepoměrem, se kterým mohou v knihách číst o zkušenostech podobných jejich vlastním životům. Ještě arogantněji ovšem působí zpochybňování úspěchů menšinových autorů a autorek. Jakmile se v nominacích na významnou cenu objeví třeba příliš mnoho spisovatelů s africkými kořeny, hned se vynoří názory, že existuje mnoho přinejmenším stejně kvalitních děl, která ale nemají šanci, protože je napsal příslušník té nejutlačovanější skupiny dneška — běloch. Ti, kdo naznačují, že došlo k pozitivní diskriminaci, se zřejmě bojí, že buď oni sami, nebo jejich oblíbenci najednou neobstojí. Jejich konkurence se totiž rozrůstá o ty, komu byl dříve upírán hlas.

Reprezentace v literatuře vede k porozumění jiným identitám a je zásadním zdrojem životních vzorů a představivosti o tom, kým se můžeme stát. Je proto zarážející, s jakým odporem se setkávají snahy o rozšíření literárního kánonu o díla, která nenapsali bílí heterosexuální muži. Právě oni totiž mají v našich literárních kruzích silný hlas. Používají ho přitom často k tomu, aby předváděli, jak moc si neuvědomují hegemonní postavení vlastní identity a jak ji zaměňují s onou tolik vyžadovanou obecnou lidskou zkušeností.

Spisovatelka, historička a aktivistka Rebecca Solnit v eseji *80 knih, které by žádná žena neměla číst* poukazuje na to, že knihy, ve kterých se ženy buď nevyskytují, nebo tu jsou degradovány na pod-lidskou úroveň, jsou považované za vypovídající o celém lidstvu — ovšem

knihy, ve kterých hrají ženy hlavní roli a jejich zkušenost stojí v popředí, jsou označovány za literaturu pro ženy. Analyzuje tu sice starší, ale jako zombie neustále z hlubin internetu vstávající seznam knih, který všem mužům k četbě doporučil pánský časopis Esquire. Se dvěma výjimkami jsou autory doporučovaných knih heterosexuální muži.

Nejde přitom o to, že by knihy na seznamu považovala za nedostatečně literárně kvalitní. Seznam je plný textů o válce, střílení divokých zvířat, a především o tom, co literární vědkyně Erin Spampinato nazvala *vyzdvihováním mužského bullshitu*. Spampinato i Solnit poukazují na to, že mužská perspektiva tu ženy často degraduje, jejich potřeby a trable vidí jako individuální patologie, zatímco mužské problémy, obzvláště ty spojené s nenaplněnými touhami, jsou zásadní otázkou lidské existence a problémem společnosti jako celku.

Brát příběhy psané muži jako univerzální a ty od žen jako specificky

ženské znamená vrátit se někam před druhou vlnu feminismu a spálit všechno od Simone de Beauvoir dál, a jak upozorňuje Eva Klíčová, znamená to také ignorovat společenské a mocenské souvislosti individuálních těžkostí, které dopadají hlavně na ženy. A brát příběhy příslušníků menšin jako nerelevantní pro kohokoli jiného znamená odmítat empatii, pokoru i snahu pochopit odlišnou životní situaci a s tím i snahu o větší rovnost a spravedlnost.

Rebecca Solnit popisuje pánské časopisy i jimi doporučené knihy jako velmi problematické návody *jak být mužem* — poukazuje na to, jak komplikované a nepřírozené se udržování genderové binarity jeví, když jsou k němu potřeba takové stohy papíru. Především chce ale po literatuře mnohem víc. Dobré knihy, „*pokud už mají být návodem, pak jedině návodem na to, jak skrze představivost rozšířit vlastní identitu ven do světa, do toho lidského i do všech ostatních, jak se s velkou dávkou empatie povznést sami nad sebe — ne na to, jak se nechat svázat genderem*“. Nenechme se tedy svazovat a začněme prozkoumávat co nejvíce světů.

Autorka je spolutvůrkyní podcastu Do slov spolu s Ondřejem Lipárem.

22/01/2022 | [téma](#)

[Barbora Votavová](#)

Pošleme vám každý měsíc
to nejzajímavější na e-mail

e-mail

Přihlásit k odběru

H70 | Časopis Host 7 dní online Články

Časopis

Hostcast

O nás

Obchod

Kontakt

Předplatné

[Nejčastější dotazy](#) | [GDPR a podmínky soutěže](#) | [Obchodní podmínky](#)

Spolek přátel vydávání časopisu HOSTRevue Host vychází s laskavou finanční podporou
Beethovenova 25/4
657 42 Brno-střed
objednavky@casopishost.cz
+420 775 995 695

Ministerstva kultury ČR, Státního fondu kutury ČR
a statutárního města Brna.